

Xitatimente xa vaakatiko: Swikoxo leswi hehliwaka hi Ttn L Montana MP tanihilaha swi vikiweke hakona eka Maphephahungu Lama Tiyimeleke hi ti 7 Nhlangua 2025

Tshwane, 7 Nhlangua 2025 – Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS) byi lemukile swiviko swa Maphephahungu Lama Tiyimeleke namuntlha laha ma hehlaka leswaku Ttn Lucky Montana MP u "hehlile ximfumo" no "mangala milandzu ya vugevenga" ehenhla ka SARS ku va yi "lukelerile hi ndlela ya vuxisi ahlulo wa le khoto ku seketela xikweleti xa le henhla xa xibalo". Ttn Montana u yile emahlweni a endla swikoxo eka vaakatiko ehenhla ka SARS swa "vulawuri byo hamboloka, nxaniso wa matimba na nhloto wa noyi lowu hlohloteriwaka hi tipolitiki".

Hiletlhelo hi ntolovelo, SARS a yi burisani exikarhi ka mani na mani na vahakelaxibalo lava ngheneleleke eka phurosese ya nkaneto, swikoxo swa vunwa swi fanele ku ololoxiwa hi xihatla. Eka xiyimo lexi, swi na nkoka ku nyika vuyimelo eka mhaka leyi.

Phurosese ya nhlengeleto wa xikweleti hi ku angarhela:

Nawu wa Vulawuri bya Xibalo wu sindzisela SARS eka xiboho xa nawu ku tiyisisa nhlengeleto wa xibslo lowu pfunaka na vuswikoti. Phurosese yi nga katsa ku fayiliwa ka xitatimente lexi tiyisisiweke hi SARS, lexi kombisaka ntsengo wa xibalo lexi faneleke ku hakeriwa eka matsalani wa khoto leyi tirhaka kahle, laha swi faneleke eka swiyimo swo karhi. Eka xiyimo xexo, xileriso xa ahlulo kwalaho xi ta humesiwa - lexi faneleke ku tirhisiwa eka nkarhi wa ntolovelo wa nhlengeleto wa xikweleti. Xitatimente lexi xi pasisiweke, lexi nyikiweke hi ku yimelela SARS, kwalaho xi ta tirhisiwa ku vuyisela xikweleti xa xibalo xa muhakelaxibalo. I nawu lowu vekiweke wa leswaku xitatimente lexi tiyisisiweke lexi kumiweke hi SARS ku suka ekhoto leyi nga na matimba yo endla swiboho swa xinawu ehenhla ka muhakelaxibalo xi khomiwa tanihi ahlulo wa khoto eka swikongomelo swa vuyiselo wa xikweleti xa xibalo. SARS yi kaneta swinene ku tirhisa "miahlulo yo lukeleriwa ya vuxisi ya le khoto ku seketela swikweleti swa le henhla swa xibalo".

Nhlawulo wa kheyisi hi ku angarhela:

SARS i vandla ra mfumo naswona ri tirha ku ya hi Vumbiwa na Nxaxamelo wa Timfanelo. SARS yi lava ku tirhisa milawu ya xibalo na khasitomo leyi yi lawulaka hi nkamboyamelatlhelorin'we, hi endlelo ra vuvonikeri no fambisiwa kahle handle ka nkucetelo wihi na wihi wa le handle. Ku hava munhu na un'we eka SARS loyi a nga bohaka mayelana na loyi a lavaka ku n'wu lavisisa, ku odita, ku hakela swikweleti swa xibalo kumbe ku ka a nga endli tano. SARS yi tiseketela hi maqhinga mo hambanahambana lama endliweke otomatiki, Vutlharinkantumbuluko (AI), lama seketeriweke hi switiviwa na nhlawulo wa kheyisi lowu vumbiweke hi ndzavisiso. Nhlawulo wa kheyisi mayelana na ndzavisiso kumbe oditi swi fanela hi mbalango wo suka eka matshalatshala mo hambanahambana - tikomiti na milawu ya mfumo ti kona ku anakanya no humelerisa migingiriko yo karhi. Tikomiti leti hinkwato ti va kona hikwalaho ka qhinga ra nawu, pholisi

kumbe mfumo no va na milawu yo twisiseka. Ti na vanhu lava nga na vutivi na ntokoto naswona va faneriweke hi maghinga ya mbalango. SARS i vandla ra hafu ya vutilawuri ra mfumo leri nga na swiboho swo karhi swa xinawu. SARS yi endlile ntirho wa yona hi ku tiyimela naswona hi endlelo ra nkamboyamelatlhelo rin'we ra tipolitiki leri nga pfumeleriki nghenelelo wa le handle. SARS yi ala "mihloto yihi na yihi ya valoyi leyi seketeriweke hi tipolitiki".

Endlelo ra swikoxo swa vun'wa swa ntumbeto, ku hlwerisa, ku kavanyeta, ku rhangela no tumbuluxa mpfuvapfuvo a ri basangi.

Ku vile ndhawu yo fana exikarhi ka van'wana lava hlanganeke na switandzhaku swa swiendlo swa vona, swo ringeta ku fihla, ku kavanyeta, ku hlasela no tirhisa endlelo ro hlwerisa hi ku xanisa swivilelo swa ximfumo, mbalango na maqhinga ma vulavisisi na tiphurosese, na hi ku vika swihehlo swa vunwa na "swivilelo" leswi nga tiyisisiwangiki na mavunwa. Matimu ma hina ma sweswi ma tatiwile hi swikombiso swa leswi vanhu va laveke ku nghenelela no voyamisa vuhangalasamahungu na tipulatifomo tin'wana ta vaaki ku fambisa swikoxo swa vunwa na maghinga ku fikelela mivuyelo yo hambanahambana leyi ehlekelerisaka. Swo fana swi fambisana no xanisa no nyadza switirhisiwa swa ejensi ya nsindziso wo landzelela nawu swo lava ku fikelela tihlokomhaka ta vuntswaka. Eka xiyimo lexi, SARS yi vile naswona yi ta ya emahlweni yi burisana na tiejensi to hambanahambana ta Sisiteme ya Vulawuri bya swa Vugevenga hi mbono wo antswa wo kambela leswaku endlelo leri ri nga hungutiwa njhani, tanihileswi swi dyaka nkarhi na switirhisiwa swa nkoka swa vatirhi va nsindziso wo landzelela nawu.

SARS yi hlohotela vahangalasamahungu ku endla nxiyaxiyo wa timhaka wo twala no tiyisisa leswaku va tiva tiphurosese ta vulawuri to ringanerisa. SARS, na vuhangalasamahungu na vaakatiko hinkwavo va tiko leri va kolota ntshembeko hinkwawo, vutinyiketeri, na vatirhelamfumo lava tirhaka hi matimba ku kuma xikongomelo xa xikoxo ku sungula, va tivonela eka swihehlo swo pfumala vumbhoni na leswaku va kuma timhaka ta ntiyiso va nga si fambisa swikoxo swa tlhelo rin'we. Leswi a swi siveli munhu ku kuma xitshunxo xihi na xihi lexi pfumeleriweke hi nawu ku suka eka tiejensi ta nsindziso wo landzelela nawu, loko ku ve ku na kheyisi leyi nga vaka kona. Eka xiyimo lexi, ku hava.

"Xihehlo xa ximfumo" no "mangala milandzu".

Xiyenge xa Vuchuchisi xa Rixaka (NPA) xi tumbuluxiwile hi Xiyenge xa 179 xa Vumbiwa naswona i vandla ra n'wayexe leri nyikiweke matimba ku boha ku mangalela nandzu eka munhu un'wana na un'wana, vandla, kumbe enthithi ya xinawu no kumisisa leswaku milandzu yaleyo hi yihi. Ku hava un'wana handle ka NPA loyi a nga mangalelaka SARS kumbe vatirhi van'wana na van'wana va yona.

SARS yi pfumerile ku paluxa vuxokoxoko bya muhakelaxibalo eka mani na mani ku ala swihello swa vunwa.

Ku anakanya swikoxo hi Ttn Montana, SARS yi ta tshaha eka xiyimo xo karhi lexi faneleke, Xiyenge xa 67(5) xa Nawu wa Vulawuri bya Xibalo, lowu pfumelalaka SARS ku paluxa vuxokoxoko bya muhakelaxibalo lebyi nga ta tekiwa byi ri bya xihundla, ku kota ku ala xihello xa vunwa lexi endliweke ehenhla ka SARS na tiphurosese ta yona.

SARS yi nge he endli angulo ku ya emahlweni eka vaakatiko mayelana na mhaka leyi eka nkarhi wa sweswi, ku fikela laha Ttn Montana a nga ta tivisiwa ku ya hi xiyenge xa 67 (5) xa Nawu wa Vulawuri bya Xibalo ku susa swikoxo leswa vunwa, swo biha no nyenyetsa emahlweni ka mani na mani eka nkarhi lowu faneleke wa tiawara ta 24. Ntsandzeko wo endla swin'wana, SARS yi ta boheka ku paluxa vuxokoxoko bya xihundla bya muhakelaxibalo ku lulamisa vonelo ro hoxeka.

SARS yi ta hlohlotella ku ya emahlweni vahakelaxibalo lava nga na mikwetlembetano na SARS ku tirhisa tipulatifomo leti nga kona na leti yaka emahlweni ta nkwetlembetano ku humesela ehandle swivilelo swihi na swihi leswi va nga vaka na swona.

Mayelana na vuxokoxoko hi xitalo, u komberiwa ku tihlanganisa na SARSMedia@sars.gov.za.